

FACTSHEET: STOP FUELLING WAR LNG-handel financiert Russische oorlogskas.

De Europese afhankelijkheid van fossiele brandstoffen spijst de Russische oorlogskas, met de hulp van het Belgische Fluxys. Het gasbedrijf sloot een twintigjarig contract ter waarde van 1 miljard euro met het Russische Yamal LNG¹ voor de opslag en overslag van gas. Zo werd de Zeebrugse haven een draaischijf voor de globale Russische LNG handel.

Sinds de Russische invasie van Oekraïne op 24 februari 2022 steeg zowel de import als de overslag van Russische gas in de haven van Zeebrugge significant, waarmee het Belgische Fluxys enorme inkomsten genereert die de Russische oorlogskas op peil houden. Dit moet stoppen!

In deze factsheet staven we het financiële belang van de LNG-handel voor Rusland, de cruciale rol die Fluxys hierin speelt, en de impact van de keuzes die de EU op vlak van gasbevoorrading maakte. Daarnaast schetsen we de politieke opties die we zien om een einde te maken aan deze financiering van de Russische oorlog in Oekraïne.

Intro: Fluxys en Yamal LNG - Zeebrugge als essentiële schakel in de wereldwijde Russische gashandel

- Yamal LNG is een gasproject in hoge noorden in Rusland, waar fossiel gas eerst ontgonnen wordt, en daarna vloeibaar gemaakt wordt om het per schip te kunnen exporteren. Deze LNG export-terminal, gelegen in de haven van Sabetta, is de grootste van Rusland, en neemt meer dan de helft van de LNG-productiecapaciteit van het land voor zijn rekening.²
- Aandeelhouders van Yamal LNG zijn Novatek (50,08%), TotalEnergies (20,02%), CNPC (20%) en Silk Road Fund (9,9%).³
- Het Yamal LNG-project, gelegen bij de haven Sabetta, ligt in het hoge noorden, waardoor de LNG het grootste deel van het jaar enkel geëxporteerd kan worden met Arc7-ijsklasse tankers, moderne schepen die ijs van 2 meter dik kunnen breken. Heel het jaar rond kunnen deze ijsbrekers Sabetta verlaten via de Zuidroute. Op de noordroute is het ijs in de winter echter te dik, waardoor ook LNG

1 LNG = Liquefied Natural Gas, ofwel vloeibaar gemaakt aardgas. Door aardgas onder hoge druk superkoud te maken gaat het over in zijn vloeibare vorm, waardoor het 600x minder volume inneemt. Dit maakt het transporteerbaar per tankerschip, want in gasvorm zou aardgastransport nooit rendabel kunnen zijn.

2 <https://www.reuters.com/article/russia-lng-idINL8N35H3XX>

3 <http://yamallng.ru/en/project/about/>

met bestemming China via de langere zuidroute getransporteerd wordt.⁴ (zie afbeelding)

Yamal LNG-exportroutes

— Winterroute — Zomerroute

- De productiekosten van deze Arc7-schepen liggen veel hoger dan een gewone tanker. Ook de operationele kosten liggen 70 à 80% hoger dan die van een normale LNG-tanker.⁵ Om deze tankers volop te benutten, wordt het gas dat langs de zuidroute vertrekt overgeladen op een reguliere LNG-tanker eenmaal de etappe in de Arctische zee achter de rug is.
- In 2015 sloten Fluxys en Yamal-LNG een 20-jaren-contract af, dat van Zeebrugge dé overslagplaats van Russisch LNG afkomstig uit Sabetta zou maken. In functie van dit contract bouwde Fluxys een vijfde LNG-opslagterminal in de haven van Zeebrugge die enkel en alleen ten dienste staat van de overslag van Russisch gas.
- De LNG-productie van Yamal LNG wordt geëxporteerd met een vloot van 15 Arc7-ijsklasse LNG tankers.⁶ Met dit aantal tankers kan Yamal LNG op volle capaciteit LNG vervoeren tot aan Zeebrugge. Deze vloot wordt ook een bottleneck als die overslag in Zeebrugge niet meer mogelijk is, bijvoorbeeld omwille van sancties. Als deze schepen tot op de bestemming in Azië moeten varen, of LNG overslaan in het Midden-Oosten, kan slechts een fractie van het huidige volume LNG geëxporteerd worden.

4 https://www.standaard.be/cnt/dmf20230203_97916005

5 <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/082118-novatek-mulls-20-mil-mtyear-lng-transshipment-terminal-in-murmansk>

6 <https://www.naturalgasworld.com/project-spotlight-arc7-lng-carriers-lng-condensed-83812>

- Verdere afspraken tussen Fluxys en Yamal LNG in 2020 bepaalden dat er een jaarlijkse capaciteit voor de overslag van 18,4 bcm⁷ Russisch gas beschikbaar zou zijn voor Yamal LNG.⁸ Dat aandeel komt overeen met ongeveer 70% van de productiecapaciteit van Yamal LNG.⁹
- In 2022 exporteerde Yamal LNG 27,8 bcm LNG. Drie vierde daarvan (20,8 bcm) werd naar Europa verscheept. Daarvan werd 7,5 bcm overgeladen en gehereexporteerd naar andere bestemmingen.¹⁰ Het andere kwart (7 bcm) werd rechtstreeks naar China verscheept.¹¹

Het financiële belang van de LNG-handel voor de Russische staatskas zit in stijgende lijn.

- In 2021 was Rusland met 20% van de wereldmarkt de grootste gasexporteur. Rusland bezit de grootste gasreserves ter wereld.¹²
- Hoewel het totale volume geëxporteerd gas uit Rusland in 2022 met 25% zakte naar 184,4 bcm¹³, steeg haar LNG-export met 8%, naar 45,7 bcm.¹⁴ Het aandeel van LNG in de Russische gasexport steeg dus van 16% in 2021 naar 25% in 2022!
- Volgens het databedrijf Statista exporteerde Rusland in 2021 LNG ter waarde van 7,6 miljard dollar (bij benadering 6,4 miljard euro)¹⁵. Volgens data van het onderzoekscentrum “Centre for Research on Energy and Clean Air (CREA)” ontvingen Russische bedrijven in 2022 niet minder dan 19,9 miljard euro voor de LNG die het land exporteerde.¹⁶ De omzet van de Russische LNG-exportmarkt verdriedubbelde dus op 1 jaar tijd!
- Niet enkel deze stijgingen in volume en omzet leveren een tastbare bijdrage aan de Russische oorlogskas. In november 2022 voerde Rusland ook nieuwe belastingen in om de oorlogskosten te kunnen dragen en om de impact van sancties te counteren. Het eerste amendement viseert Yamal LNG. De belasting

7 **bcm** = billion cubic meters, [ofwel](#) een miljard kubieke meter aan aardgas. Aangezien gas in vloeibare vorm 600x minder volume inneemt, zijn volumes gasvormig gas en volumes vloeibaar gemaakt gas moeilijk vergelijkbaar. Om deze volumes vergelijkbaar te maken kozen we ervoor in dit document om steeds over het bcm-equivalent te praten moest het gas in gasvormige toestand zijn. Bijvoorbeeld: een Arc7-ijsbreektanker heeft een fysieke capaciteit van 172.600 kubieke meter, waarmee het LNG vanuit Rusland naar o.a. België exporteert. Als dit volume LNG hervergast wordt, is dat goed voor 0,1 miljard kubieke meter gas. Deze gashoeveelheid (ook al is ze in vloeibare vorm) beschrijven we dus als 0,1

8 <https://www.brusselstimes.com/411720/zebrugge-lng-terminal-indirectly-funds-russian-war-effort>

9 https://www.novatek.ru/en/business/yamal-lng/yamal_infrastructure/

10 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

11 <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-01-26/russia-lng-exports-2022>

12 <https://www.iea.org/articles/energy-fact-sheet-why-does-russian-oil-and-gas-matter>

13 <https://www.zawya.com/en/world/uk-and-europe/russian-gas-exports-down-251-in-2022-to-1844bcm-novak-hfp948lw>

14 <https://warsawinstitute.org/russias-hydrocarbon-exports-in-2022-moscow-bets-on-bigger-lng-output/#:~:text=Russia's%20gas%20exports%20were%20down,Prime%20Minister%20Alexander%20Novak%20said>

15 <https://www.statista.com/statistics/1032454/russia-liquefied-natural-gas-export-value/>

16 eigen berekeningen op basis van data van <https://www.russiafossiltracker.com>

voor het project steeg van 20% naar 34%. Deze maatregel alleen al zou volgens het Russische ministerie van Financiën ongeveer 2,5 miljard dollar moeten opbrengen in 2023. Heel wat extra geld om de oorlog in stand te houden.¹⁷

- Rusland heeft de ambitie om aan de wereldtop van LNG-exporteurs te blijven. Ze voorziet een groei in capaciteit van 43 bcm (2022) naar 140 bcm (2030).¹⁸
- Van deze 140 bcm wordt 94 bcm aan productiecapaciteit per jaar voorzien op het Yamal- en Gyda-schiereiland.¹⁹ Dat betekent dat het gros van de Russische LNG-productie voor export buiten Europa afhankelijk zal zijn van overslaghavens in Europa zoals Zeebrugge.

IMPORT – Europa zag het gasvolume dat via pijpleidingen uit Rusland geïmporteerd werd kelderen, en schakelt massaal over op (o.m. Russisch!) LNG

- De Russische invasie van Oekraïne dwong de EU om haar gasbevoorrading op een andere manier te verzekeren. Zo daalde de import per pijplijn van Russisch gas door Europa van 140 bcm in 2021 naar 60 bcm in 2022, en zal in 2023 verder zakken.²⁰ Tegen 2030 wil de EU haar gasverbruik met 155 bcm doen dalen. Dat is het equivalent van het totale gasvolume (pijplijn + LNG) dat de EU vanuit Rusland importeerde in 2021.²¹
- Hoewel het gas dat via pijpleidingen de EU bereikt daalde, steeg de LNG-import. In 2022 werd 166,5 bcm geïmporteerd, dat is goed voor een stijging van 60% t.o.v. het jaar voordien! Meer nog, ze betaalde er ook meer voor. De EU betaalde in 2022 190 miljard dollar voor het geïmporteerde LNG, goed voor een stijging van 300% ten opzichte van 2021!²² Deze obsessieve focus op het binnenhalen van vloeibaar gemaakt fossiel gas heeft (minstens) drie nefaste gevolgen:

1. De herkomst van het gas maakte niet uit.

- Ironisch genoeg betekende het afstappen van het Russisch gas dat ons via pijpleidingen bereikt, een overschakeling op Russisch LNG. In 2022 voerde de EU 20,18 bcm Russisch LNG in, goed voor een stijging van 35% t.o.v. het jaar voordien!²³ Daarmee was LNG de enige fossiele brandstof waarvan de uitvoer van Rusland naar de EU steeg.

17 <https://www.upstreamonline.com/production/russia-slaps-higher-taxes-on-oil-and-gas-concerns/2-1-1352870>

18 <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-01-26/russia-lng-exports-2022>

19 <https://www.energyintel.com/00000188-71b0-d2a5-a7de-71fc6cb70000#:~:text=The%20Arctic%20capacity%20will%20be,been%20seen%20as%20key%20drivers>

20 <https://iea.blob.core.windows.net/assets/96ce64c5-1061-4e0c-998d-fd679990653b/HowtoAvoidGasShortagesintheEuropeanUnionin2023.pdf>

21 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511

22 <https://www.oji.com/general-interest/economics-markets/article/14290576/iea-global-lng-trade-value-surged-to-alltime-high-in-2022>

23 <https://www.brusselstimes.com/411720/zeebrugge-lng-terminal-indirectly-funds-russian-war-effort>

- Waar LNG in 2021 nog geen 10% bedroeg van de totale hoeveelheid gas die de EU uit Rusland importeert, steeg dat aandeel in 2022 naar 25%.
- Aangezien de LNG-handel zich op een globale markt afspeelt (i.t.t. pijplijnen die concrete regio's verbinden) waardoor LNG veel meer aan SPOTprijzen wordt verhandeld, zijn de winstmarges die op LNG gehaald worden een veelvoud t.o.v. gas dat via pijplijnen (traditioneel a.h.v. langetermijncontracten) verkocht wordt.
- Wie is dus de grootste winnaar van deze shift? De Russische oorlogskas.

2. De EU kocht zoveel het kon met alle gevolgen van dien

- Naast Russisch LNG importeerde de EU ook vloeibaar gas uit onder andere de VS, Qatar en Algerije. De LNG-prijs schoot de hoogte in, waardoor verschillende Aziatische landen – die voor hun basisbehoeften afhankelijk zijn van LNG – een verminderde toegang hebben tot de brandstof. Bangladesh en Pakistan hebben dagelijks te maken met (georganiseerde) stroomonderbrekingen door het tekort aan LNG.²⁴

3. De fossiele industrie profiteert van de oorlogsretoriek

- LNG-import verloopt via LNG-terminals. Europa heeft momenteel 31 operationele LNG-import-terminals. Sinds de start van de oorlog, werd de bouw van maar liefst 17 bijkomende LNG-terminals aangekondigd. Dit komt bovenop de 15 terminals die al voor de oorlog in de steigers stonden. “Weg met Russisch pijplijngas”, speelt dus in de kaarten van de fossiele industrie, maar de bouw van nieuwe LNG-infrastructuur mist een rationele verantwoording! De bouw van nieuwe LNG-terminals kluistert ons voor minstens 20 jaar vast aan het gebruik van fossiel gas, en vormen ze een zware ondermijning van onze klimaatambities²⁵. Russisch fossiel gas vervangen door vloeibaar gemaakt fossiel gas van andere oorsprong zou enkel daarom al geen optie mogen zijn. Daarbovenop mist de investering in nieuwe LNG-infrastructuur ook elke economische rationaliteit. Ondanks een verwachte groei in de LNG-vraag in 2023 t.o.v. 2022, projecteert het Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA) voor 2024 een daling van 5% in de Europese LNG-vraag.²⁶ Dat is het gevolg van de implementatie van het REPowerEU-plan, dat ook in de jaren daarna voor een verdere daling zal zorgen. Nu nóg meer LNG-terminals bijbouwen, impliceert dat we met een overcapaciteit aan LNG-infrastructuur zullen zitten. De gebruiksratio van LNG-terminals in Europa was 37,8% in 2021 en 63% in 2022.²⁷ Gebaseerd op cijfers van de lobby-koepel van gasbedrijven

24 <https://www.tijd.be/opinie/algemeen/europese-lng-honger-maakt-slachtoffers-in-azie/10443736.html>

25 <https://www.creg.be/sites/default/files/assets/Consult/PRD1110-12NL.pdf>

26 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

27 <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2023/04/b48c5661-who-profits-from-war.pdf>

“Gas Infrastructure Europe” (GIE) was de gemiddelde gebruiksratio in Europa de afgelopen 10 jaar 31%.²⁸ IEEFA verwacht dat de gebruiksratio in 2023 dezelfde zal zijn als in 2022, maar daarna systematisch zal dalen vanwege de implementering van de maatregelen vastgelegd in het REPowerEU-plan. Tegen 2030 zal de gebruiksratio terugvallen tot 36% van de capaciteit die dan beschikbaar zal zijn met de aanbouw van nieuwe terminals.²⁹

Russisch LNG heeft ook andere bestemmingen.

- Ongeveer 50% (23,8 bcm) van alle Russische LNG-export (45,7 bcm) werd in 2022 door de EU afgenomen.³⁰
- Japan is de 2de grootste afnemer, met een import van 9,3 bcm in 2022³¹. China volgt Japan op de voet, met een import van 8,8 bcm Russisch LNG. Het overgrote deel hiervan (6,8 bcm) was afkomstig van Yamal LNG, waar ook de EU van afneemt.³²
- Ook India onderhandelt momenteel een langetermijncontract met Rusland om LNG afkomstig van het Yamal project af te nemen.³³ Ook dat gas zal vnl. langs Zeebrugge moeten passeren om geëxporteerd te kunnen worden.

OVERSLAG/DOORVOER – Zonder de LNG-terminal van Fluxys in Zeebrugge, zou Rusland slechts een fractie van de LNG-export richting China en het Midden-Oosten kunnen realiseren.

- De productie- en operationele kosten van de speciale Arc7-ijsbrekerschepen die Rusland gebruikt om het vloeibaar gas vanuit Sabetta te exporteren, liggen veel hoger dan die van een gewone tanker. Om deze tankers volop te benutten, wordt het gas dat langs de zuidroute vertrekt overgeladen op een reguliere LNG-tanker, eenmaal de etappe in de Arctische zee achter de rug is. Het totale volume overgeslagen (transshipped) Russisch LNG steeg van 5,1 bcm in 2021 naar 7,5 bcm in 2022. Het steeg dus met 48%³⁴
- 80% van alle transshipments van Russisch gas gebeuren in Europa. Daarvan gebeurt 72% in Zeebrugge, goed voor 4,3 bcm. Dit is een gevolg van het 20-jaren-

28 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

29 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

30 <https://www.reuters.com/markets/commodities/russia-boosts-lng-exports-europe-by-20-2022-refinitiv-2023-01-31/>

31 <https://lngprime.com/asia/japan-was-the-worlds-largest-lng-importer-in-2022-followed-by-china/71299/#:~:text=Prices%20surged%20in%202022,compared%20to%20the%20year%20before.>

32 <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-01-26/russia-lng-exports-2022>

33 <https://www.highnorthnews.com/en/arctic-lng-producer-novatek-talks-supply-gas-india>

34 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

contract dat Yamal LNG en Fluxys afsloten (zie kadertje), waarvoor Fluxys de vijfde en grootste opslagtank bouwde in Zeebrugge.³⁵

- Novatek investeerde zelf ook in drijvende overslagcapaciteit die in 2023 operationeel wordt in Murmansk.³⁶ Met de geplande uitbreidingen van de productiecapaciteit op het Yamal- en Gyda-schiereiland zal deze transshipmentcapaciteit echter niet volstaan.³⁷ De Russische LNG-projecten zullen dus ook in de toekomst overslaghavens op Europese bodem nodig hebben om hun volledige productiecapaciteit te kunnen exporteren.
- 93% van het Russische LNG dat in Zeebrugge overgeslagen werd (3,96 bcm), werd opnieuw geëxporteerd naar bestemmingen buiten de EU.³⁸ Slechts 7% van de LNG die in Zeebrugge overgeslagen wordt, gaat naar de Europese markten. Met 0,2% van de totale Europese LNG-import is dat een verwaarloosbaar volume. De overslag van Russisch gas in de haven van Zeebrugge kan dus perfect opgeschort worden zonder de Europese bevoorradingszekerheid in het gedrang te brengen. Bovendien, stelt het overgeslagen volume naar niet-EU markten slechts 1% van de totale Chinese gasvraag voor³⁹, of het goed of slecht weer is in China heeft letterlijk meer impact op hun bevoorradingszekerheid dan overslag in Zeebrugge. Ter illustratie, de gasvraag in de EU daalde met 18 bcm in 2022 door een meteorologisch mild na jaar⁴⁰, goed voor een daling van 5% van de totale gasvraag, die 360 bcm bedroeg⁴¹.

Er bestaan politieke opties om de import én doorvoer van Russisch LNG te stoppen

Er zijn verschillende politieke instanties die hun rol kunnen opnemen om de import én doorvoer van Russisch LNG te stoppen:

- Op dit moment staat het Russisch gas nog niet op de **sanctielijst van de Europese Unie**. België kan op Europees niveau pleiten voor een verbod op overslag en/of import van Russisch gas. Voor sancties op import kan rekening gehouden worden met de Europese bevoorradingszekerheid, naar analogie van de Europese sancties op de import van olieproducten uit Rusland.
- Vandaag roept Fluxys een non-discriminatiebeginsel in, maar dit staat op gespannen voet met de mensenrechten. Om mensenrechten te respecteren

35 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

36 <https://www.highnorthnews.com/en/novateks-massive-lng-storage-now-en-route-murmansk>

37 <https://www.energyintel.com/00000188-71b0-d2a5-a7de-71fc6cb70000#:~:text=The%20Arctic%20capacity%20will%20be,been%20seen%20as%20key%20drivers>

38 <https://ieefa.org/european-lng-tracker>

39 De geschatte gasvraag voor China in 2023 is 386 bcm

<https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/lng/121422-chinas-natural-gas-demand-may-see-modest-recovery-in-2023-amid-uncertainty>

40 <https://www.iea.org/commentaries/europe-s-energy-crisis-what-factors-drove-the-record-fall-in-natural-gas-demand-in-2022>

41 <https://www.iea.org/reports/how-to-avoid-gas-shortages-in-the-european-union-in-2023/baseline-european-union-gas-demand-and-supply-in-2023>

zouden bedrijven minstens de mogelijkheid en eigenlijk de plicht moeten hebben om klanten te weigeren wanneer schendingen van mensenrechten, internationaal humanitair recht, arbeidsrechten of internationale milieuwetgeving in de waardeketen voorkomen. **Zorgplicht moet opgenomen worden in de Belgische gaswet.**

- Ook de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (CREG) kan hierin als regulerende instantie een verantwoordelijkheid opnemen. De CREG bepaalt het kader van technische voorwaarden op basis waarvan bepaalde contracten geweigerd kunnen worden. De **CREG** zou haar verantwoordelijkheid kunnen nemen en deze **voorwaarden uitbreiden met mensenrechtenbepalingen** die Fluxys meer handelingsvrijheid geven om in eer en geweten te beslissen welke contracten aangegaan en opgeheven worden.
- In de onderhandelingen tussen Europese ministers van Energie over **nieuwe Europese gasmarkt-regelgeving**, werd in maart 2023 het voorstel gelanceerd om **lidstaten de legale mogelijkheid te geven om de import en doorvoer van Russisch LNG te stoppen**, door Russische bedrijven niet toe te laten om slots in LNG-terminals te boeken.⁴² België kan op Europees niveau pleiten voor de totstandkoming van deze regelgeving. Als deze er komt, kan België deze implementeren, en Russisch gas de toegang tot de haven van Zeebrugge ontzeggen, zolang Rusland haar troepen niet terugtrekt uit Oekraïne.